

CU PRIVIRE LA GENEZA ȘI RĂSPÎNDIREA POVESTIRILOR SCRISE DESPRE FAPTELE LUI VLAD ȚEPEȘ

ȘERBAN PAPACOSTEA

Faima europeană de care s-a bucurat personalitatea lui Vlad Țepeș în veacul al XV-lea, manifestată printr-o producție literară abundentă și răspîdită în aproape întreaga Europă centrală și răsăriteană, a dat naștere în istoriografia contemporană unor ample controverse în cadrul cărora au fost și sînt discutate originea, răspîndirea, limba și, în mai mică măsură, veracitatea istorică a povestirilor despre faptele domnului Țării Românești.

Începînd cu lucrarea lui J. Ch. Engel, *Geschichte der Moldau und Walachey*, publicată în 1804, și pînă la monografia istoricului sovietic I. S. Lurie, *Повесть о Дракуле*, apărută în 1964, specialiști în istoria și filologia medievală și-au consacrat activitatea cercetării multiplelor aspecte ale reflectării literare a personalității lui Vlad Țepeș, fără însă ca vreuna din soluțiile oferite să întrunească o adeziune unanimă.

Însemnările de față, prilejuite de cercetarea unui izvor rămas în afara investigațiilor celor care s-au ocupat de povestirile asupra lui Vlad Țepeș, își propun să aducă o contribuție la lămurirea uneia dintre problemele controversate, și anume aceea a apariției și răspîndirii europene a primelor texte scrise despre faptele domnului Țării Românești.

Socotim că un pas înainte în elucidarea acestei probleme de istorie a culturii medievale în veacul al XV-lea poate fi realizat prin determinarea mai precisă a momentului și a împrejurărilor generale — adică a conjuncturii politice — în care sînt semnalate în Europa *primele consemnări scrise ale tradiției orale despre faptele, în același timp de vitejie și de cruzime, ale domnului muntean*.

Cercetătorul sovietic I. S. Lurie s-a străduit în recenta și substanțială sa lucrare să fixeze o ordine de vechime a primelor povestiri asupra lui Vlad Țepeș, pentru a oferi astfel un teren solid discuției asupra originii și întîietății unora dintre variante în raport cu celelalte¹. S-a stabilit astfel că cel mai vechi manuscris în limba germană datează din anul 1462; că textul acestui manuscris a fost integrat în cronica austriacului Thomas Ebendorfer și că un text similar a stat la baza *Comentariilor* lui Enea Silvio Piccolomini, a căror redactare nu poate depăși anul morții savantului papă, anume 1464². Adăugăm că și povestirea care stă la baza poemului lui Michael Beheim a ajuns la cunoștința acestuia fie în ultima lună a anului 1462, fie, mai probabil, în cursul anului următor³.

¹ I. S. Lurie, *În legătură cu originea subiectului povestirilor din secolul al XV-lea despre Dracula (Vlad Țepeș)*, în Rsl, X (1964), p. 5—18.

² I. S. Lurie, *op. cit.*, p. 9.

³ G. C. Conduratu, *Michael Beheims Gedicht über den Woiwoden Wlad II. Drakul*, București, 1903, p. 18.

Așadar, primele înregistrări scrise ale povestirilor despre Vlad Țepeș aparțin anilor 1462—1463, deci perioadei când domnul muntean, în urma evenimentelor istorice cunoscute — campania otomană în Țara Românească și arestarea lui de către Matei Corvin — și-a pierdut tronul și a intrat într-o lungă perioadă de captivitate.

Coincidența în timp a acestor două împrejurări istorice, la prima vedere lipsite de legătură — înlăturarea lui Vlad Țepeș din domnia Țării Românești prin acțiunea convergentă, deși nu conjugată, a lui Mahomed al II-lea și a lui Matei Corvin și apariția primelor texte de relatare a faptelor domnului muntean — este fără îndoială o constatare care merită să rețină atenția cercetătorilor și care se cere deci mai îndeaproape analizată. O sumară trecere în revistă — atît cît o îngăduie sărăcia documentației contemporane — a principalelor evenimente din cursul anului 1462 va înlesni înțelegerea strînsei legături dintre acțiunea politică a lui Matei Corvin și începutul circulației scrise a povestirilor despre Vlad Țepeș.

Se știe că domnul muntean, folosind prilejul favorabil creat de campania sultanului Mahomed al II-lea în Asia Mică, a luat în cursul iernii 1461—1462 inițiativa unei acțiuni militare la sudul Dunării, ale cărei rezultate erau comunicate regelui Ungariei o dată cu cererea de sprijin împotriva ripostei otomane, despre care știa că nu se va lăsa mult timp așteptată¹. Matei Corvin, ale cărui intenții reale în această perioadă ne rămîn necunoscute, transmite curiei papale, în cursul lunii mai, informațiile primite de la solii lui Vlad și, în vederea campaniei de ajutorare a Țării Românești, primește subsidii atît din partea papei Pius al II-lea, cît și a Veneției². Realizarea unei mari coaliții antiotomane a puterilor europene a fost una din ideile dominante ale pontificatului lui Enea Silvio, iar perspectiva unei acțiuni militare la Dunărea de Jos era considerată de el ca preludiul ofensivei generale a lumii creștine împotriva Islamului³. La rîndul ei, Veneția, amenințată de marile pregătiri navale ale lui Mahomed al II-lea, pe care le știa îndreptate împotriva posesiunilor ei din Mediterana orientală, se pregătea să iasă dintr-o perioadă de îndelungată expectativă și, în așteptarea participării directe la război, subvenționa acțiunile antiturcești, care canalizau în alte direcții puterea de expansiune a Imperiului otoman⁴.

Beneficiar al unor însemnate subsidii pecuniare destinate finanțării intervenției sale militare în Țara Românească, în sprijinul lui Vlad Țepeș, Matei Corvin intră în campanie la sfîrșitul lunii iulie 1462; etapele prelungite ale unei înaintări căreia i-au trebuit mai mult de trei luni pentru a parcurge drumul de la Buda la Brașov, aruncă o puternică îndoială asupra sincerității intenției

¹ Scrisoarea adresată la 11 febr. 1462 din Giurgiu de Vlad Țepeș lui Matei Corvin, editată de I. B o g d a n, *Vlad Țepeș și narațiunile germane și rusești asupra lui*, București, 1896, p. 78—81: «... Turci et Bulgari interempti sunt in numero XXIII^m VIII° et LXXXIII, exceptis qui in domibus combusti sunt, vel quorum capita officialibus nostris non sunt presentata».

² W. Fraknoi, *Mathias Corvinus König von Ungarn 1458—1490*, Budapesta, 1891, p. 91—92.

³ Pregătirile în vederea organizării unei cruciate antiotomane și în genere politica orientală a papei Pius al II-lea au fost analizate în ultimul timp de istoricul italian Gioacchino Paparelli, *Enea Silvio Piccolomini, Pio II*, Bari, 1950, în capitolele XV și XVI (*La crociata del latino... e quella delle armi*); se va vedea în rîndurile de mai jos legătura dintre aceste preocupări politice ale papei și apariția în Comentariile sale a legendelor despre cruzimile lui Vlad Țepeș.

⁴ Fr. Babinger, *Aufsätze und Abhandlungen zur Geschichte Südosteuropas und der Levante*, München, 1962, p. 261.

regelui Matei de a intra într-adevăr în război cu turcii printr-o campanie de restaurare în Țara Românească. Atent la conflictul său cu împăratul Frederic al III-lea de Habsburg, care, sprijinit în Ungaria de un partid puternic, recrutat din rîndurile magnaților unguri, revendica pentru sine coroana Sf. Ștefan, Matei nu avea intenția de a lua asupra-și riscurile unei confruntări militare cu Imperiul otoman, atîta timp cît un atac dinspre Apus îi putea pericula în orice clipă poziția în Ungaria însăși¹. De altminteri, cînd Matei Corvin ajunsese în punctul cel mai avansat al înaintării sale — Brașovul — trecuseră mai bine de două luni de cînd unele din autoritățile ardelenе încheiaseră acorduri cu Radu cel Frumos, noul domn instalat de turci². Soluția înțelegerii cu Radu, deci de acceptare a faptului împlinit — instaurarea dominației otomane asupra Țării Românești — i s-a părut, fără îndoială, preferabilă lui Matei Corvin în conjunctura politică existentă. În aceste împrejurări politice s-a născut conflictul dintre regele Ungariei și domnul Țării Românești, acum pribeag în Transilvania.

Împrejurările imediate ale acestui conflict, care în decurs de cîteva luni a transformat o legătură de colaborare politică și militară, adusă și la cunoștința unora dintre puterile europene și sprijinită de acestea, într-o dușmănie cel puțin tot atît de notorie, ne rămîn încă necunoscute din pricina sărăciei izvoarelor de care dispunem în stadiul actual al documentației. Dar concluzia acestui conflict este îndeobște cunoscută: arestarea și întemnițarea lui Vlad Țepeș, în momentul în care campania de restaurare a sa în domnie și de alungare a turcilor din Țara Românească era pe punctul de a începe (noiembrie, 1462).

Date fiind însă antecedentele diplomatice amintite mai sus, această întorsătură radicală a cursului politicii lui Matei Corvin nu putea rămîne un simplu episod al raporturilor dintre regele Ungariei și domnul Țării Românești. Interesul general cu care a fost urmărită în Europa lupta lui Vlad Țepeș împotriva turcilor și concursul pecuniar acordat lui Matei Corvin de Roma și Veneția³ pentru sprijinirea acestei lupte, a cărei însemnătate europeană era astfel recunoscută, impuneau o explicație publică subitei și radicalei modificări politice, care s-a încheiat nu numai cu întemnițarea lui Vlad Țepeș, dar și cu renunțarea la acțiunea militară antiotomană. Referindu-se la arestarea și întemnițarea lui Vlad Țepeș de către Matei Corvin, N. Iorga scrie: «Trebuia o îndreptățire pentru această nedreptate... Se născociră astfel scrisori, pe care le-ar fi adresat, în noiembrie, Vlad, din Ardeal, de la Cîsnădie (Rotel, Rivethel), Sultanului..., ca și Marelui Vizir și domnului Moldovei»⁴. Interceptată de oamenii lui Matei Corvin, scrisoarea, autentică sau plăsmuită⁵, adresată de Vlad Țepeș sulta-

¹ Pentru conflictul dintre Frederic III și Matei Corvin, care nu s-a încheiat decît în 1463 prin ratificarea tratatului încheiat între cei doi adversari în anul precedent, v. W. Fraknoi, *op. cit.*, p. 95; realizarea acestui acord se datorează în mare parte acțiunii diplomatice a papei Pius al II-lea, doritor să-l elibereze pe Matei Corvin de preocupările sale în Europa Centrală, pentru a-l îndruma spre lupta antiotomană.

² Hurmuzaki, vol. XV, p. 58; cf. N. Iorga, *Istoria Românilor*, vol. IV, București, 1937, p. 141.

³ Merită să fie subliniat faptul că solul venețian Tommasi l-a însoțit pe Matei Corvin de-a lungul întregii sale «campanii», care s-a încheiat la Brașov; v. N. Iorga, *Istoria Românilor*, vol. IV, p. 142.

⁴ N. Iorga, *Istoria Românilor*, vol. IV, p. 141.

⁵ Autenticitatea scrisorii, pusă la îndoială de G. C. Conduratu, *op. cit.*, p. 154 și contestată printre alții de N. Iorga, *Istoria Românilor*, vol. IV, p. 141—142, a fost susținută de curînd, fără argumente de altminteri, de Fr. Babinger, *Maometto il Conquistatore e il suo tempo*, Torino, 1957, p. 312.

nului, i-a slujit regelui Ungariei ca act de justificare imediată în fața celor ce aveau dreptul să-i ceară socoteală, pentru că avansaseră subvenții bănești, anume papa Pius al II-lea și Venetia. Matei Corvin i-a transmis papei textul preținsei scrisori de trădare a lui Vlad Țepeș, text care nu s-a păstrat decât în *Comentariile* lui Enea Silvio. Venetiei, regele Ungariei i-a trimis explicațiile de rigoare, dacă nu și o altă copie a scrisorii. La 26 noiembrie 1462 solul venețian vestea conducerea republicii arestarea lui Vlad Țepeș, iar nu mult timp după aceea i se trimitea solului confirmarea primirii acestei înștiințări, precum și a unei scrisori trimise în aceeași chestiune de însuși Matei Corvin¹. Așadar, abia înapoiat din «campania» al cărei singur «succes» a fost întemnițarea domnului refugiat în Transilvania, Matei Corvin întreprinde la sfârșitul anului 1462 și la începutul celui următor o acțiune diplomatică de explicații, dacă nu chiar de justificare, față de cei care investiseră nu numai nădejdi, dar și însemnate mijloace pecuniare în această încercare de stăvilire a expansiunii otomane în Europa.

Iată de ce apariția primelor înregistrări scrise ale povestirilor despre Vlad Țepeș în aceeași perioadă în care s-au produs întemnițarea domnului muntean și campania de justificare a lui Matei Corvin nu pot fi considerate o coincidență fortuită. Apariția, la sfârșitul anului 1462 și în cursul anului 1463, a primelor texte cu relatarea faptelor lui Vlad Țepeș: *manuscrisul de la Viena*, încorporat în cronica lui Thomas Ebendorfer, *Comentariile* lui Enea Silvio Piccolomini și *Povestirea în versuri* a lui Michael Beheim² nu constituie, așadar, decât un aspect al campaniei propagandistice menite să acopere abandonarea de către regele Ungariei a acțiunii antiotomane la îndeplinirea căreia se angajase.

Cercetarea izvoarelor contemporane ne îngăduie însă să coborâm discuția din domeniul ipotezelor pe terenul mult mai solid al documentației istorice.

¹ «... casum retentionis Draguli olim voivode... circa quam rem idem serenissimus Rex etiam per suas litteras nobis scripsit» (s.n.); Nagy Iván și B. Nyáry Albert, *Magyar diplomaciai emlékek, Mátyás király korából 1458–1490*, vol. I, Budapesta, 1875, p. 172. Că senatul venețian nu s-a declarat satisfăcut de explicațiile furnizate de Matei Corvin se poate constata din instrucțiunile date la 18 aprilie 1463 — deci cinci luni după întemnițarea lui Vlad Țepeș — solului trimis la Matei Corvin. Într-adevăr, senatul venețian cerea o informare completă asupra împrejurărilor care au provocat hotărîrea lui Matei Corvin: «*Studiosus eris intelligere conditiones regni illius, et in specie volumus quod nos advises qualiter se habuit negocium Dragulli Vallachiae* (s.n.), dando nobis advisionem de illo qui impresentiarum reperitur vayvoda in partibus illis...»; *Monumenta spectantia historiam Slavorum meridionalium*, XXII, Zagreb, 1891, p. 241.

² În versiunea lui Michael Beheim apar concomitent cele două teze fundamentale ale justificării lui Matei Corvin: înțelegerea lui Vlad Țepeș cu turcii și cruzimile comise de el. Cea mai mare parte a poemului este consacrată expunerii cruzimilor lui Țepeș (primele 950 versuri); a doua parte (ultima sută de versuri) expune trădarea și arestarea domnului muntean.

În mintea lui Vlad incolțeste ideea înțelegerii cu Mahomed al II-lea, căruia îi trimite o solie; propunerea sa este acceptată de sultan, din partea căruia obține iertarea, cu condiția prinderii și predării lui Matei Corvin:

«Ich will versuchen, ob es döcht,
«das ich sein huld erwerben mocht»,
also (ge)dacht der fraiser.

Er schickt sein potschafft da zu hant
dar er denselben haiden vant,
disem türkischen kaiser

Liess er sagen die mere:
welt er in nemen zu genat
und im vergeben solche tat,
misshandlung und swere

Dy er wider in het getan,
daz welt er in er gegen schan
und allez pringen wider:

Kung Matiasch von Ungarn her
und auch sein pesten ret, welt er
pringen und richten nider

Und geben in sein hande,
der Türk im widerumb enpot:
tet er das, so het er genat
seiner schuld allersande».

(G. C. Conduratu, *op. cit.*, p. 53).

În cursul anului 1462 și la începutul anului următor, vreme în care s-au petrecut evenimentele amintite mai sus, s-a desfășurat misiunea diplomatică în Europa răsăriteană a legatului papal Nicolae de Modrussa¹. Însărcinat cu o importantă misiune legată de proiectul de cruciadă antiotomană al lui Pius al II-lea, al cărui colaborator apropiat era, Nicolae de Modrussa sosește la Buda pentru a purta negocieri cu Matei Corvin. Aici a avut prilejul nu numai să-l vadă personal pe Vlad Țepeș, a cărui înfățișare fizică o descrie², dar și să audă din gura regelui Ungariei însuși relatarea actelor de cruzime ale domnului muntean. Reprodusă succint în textul lucrării lui Nicolae de Modrussa, *Historia de bellis Gothorum* — rămasă pînă în zilele noastre inedită, cu excepția citorva fragmente reduse —, relatarea lui Matei Corvin atestă *interesul direct* al regelui în consemnarea și difuzarea povestirilor despre cruzimile lui Vlad Țepeș:

« Povestea regele, confirmat fiind de secretarii care asistau la descriere, că patruzeci de mii de oameni de ambele sexe și de vîrste diferite, care aparțineau facțiunii potrivnice, au fost *cu puțin timp înainte* <s.n.> uciși din porunca acestuia (a lui Vlad Țepeș) prin cele mai rafinate suplicii. Pe unii i-a ucis frîngîndu-i sub roțile carelor, pe alții despuiați, jupuindu-le pielea pînă la măruntaie, pe alții așezați în țepe și fripți pe cărbuni încinși puse sub ei, pe alții străpungîndu-i cu țepe prin cap, prin piept, prin ombilic sau, ceea ce e josnic chiar și numai de povestit, prin șezut și prin mijlocul măruntaielor pînă sus în gură; și, pentru ca nici o formă de cruzime să nu lipsească, împlînta în ambii sîni ai mamelor țepe și înfigea în acestea pe copiii lor; în sfîrșit, pe alții îi ucidea prin alte chipuri, cît se poate de cumplite, torturîndu-i mai înainte cu felurite cazne, pe care cruzimea atroce a celui mai groaznic tiran a putut să le născocoască »³.

¹ G. Mercati, *Notizie varie sopra Niccolò Modrussense*, în *Opere Minori*, vol. IV, Città del Vaticano, 1937, p. 217—218. Unele informații din textul lui Nicolae de Modrussa privitoare la lupta lui Vlad Țepeș cu turcii, au fost folosite în articolul lui B. Cîmpina, *Victoria ostiilor lui Țepeș asupra sultanului Mehmed al II-lea*, în «Studii», XV (1962), 3, p. 545—546.

² Merită a fi subliniată corespondența desăvîrșită între portretul literar al lui Vlad Țepeș în textul lui Nicolae de Modrussa și cunoscutul portret anonim păstrat în castelul Ambras din Tirol.

³ Reproducem integral fragmentul referitor la Vlad Țepeș din textul lui Nicolae de Modrussa. După o scurtă expunere asupra originii și limbii românilor, autorul continuă astfel: « Horum tyrannum Draculum nomine, quo ipsi demonem appellant, dum Pii secundi pontificis maximi apud Hunnorum regem legati essemus, captivum vidimus, non quidem procero admodum corpore sed membroso sane ac valido, truci vultu atque horrendo, pregrandi et adunco naso, inflatis naribus, tenui et modice rubenti facie, in qua glaucos patentesque oculos extantia opido cillia vallabant et nigrantia multo villosa supercilia minaces ostentabant; abrasis preterea genis mentoque omni, superiorum laborum parte dumtaxat excepta. Tumentia tempora testae molem augebant. Taurinum collum erectam cervicem latis connectebat humeris, ad quos subnigri crispantes capilli pertinebant. Narrabat rex, fidem notariis facientibus qui descriptioni intenderant, quadraginta hominum milia promiscui sexus atque aetatis, qui contrarie factionis essent, iussu ipsius per exquisita supplicia paulo ante necata. Hos carorum confractos rotis, illos detracta pelle viscere nudatos, alios verubus impositos subiectisque assatos prunis, alios trans caput, trans pectus alios, nonnullos per umbilicum, aliquos ab immo sedis (quod dictu quoque faedum est) per media viscera ad summum os stipitibus transfixos, et ne ullum deesset feritatis argumentum, matribus utroque in ubere infixos palos atque in illis natos impositos, aliosque aliis dirissimis enectos exemplis per varia prius tormenta excruciatos, quocumque immanissimi tyranni seva crudelitas potuit excogitare... »

... Hoc in flexu tercio anno Pii secundi pontificis maximi impurissimus Mahometus Turcorum imperator, a compluribus Vlacchorum proceribus adversus tyrannum eorum Draculum nomine sollicitatus, Istro transmissus cum centum et quinquaginta pugnatoribus (corect: milibus pugnatorum) totam per Vlacchiam, diu illum persequutus, et tandem in quodam monte eum nactus obsedit; in quo se Vlacchus, natura loci fretus, cum viginti quatuor milibus qui eum sponte

Povestirea regelui Matei Corvin, sumar relatată de episcopul Nicolae de Modrușsa, ne apropie cu un pas de intenția din care s-au născut cele dintii texte scrise ale povestirilor despre Vlad Țepeș și înlesnește în același timp explicarea largii lor difuzări în Europa. Apariția primelor înregistrări scrise ale acestor povestiri a fost nu un act de creație literară gratuită, ci un instrument de propagandă în mina regelui Ungariei. Nimic altceva decât o finalitate politică precisă și evidentă nu poate explica brusca trezire a sensibilității regelui Matei Corvin la sfârșitul anului 1462 sau în cursul anului următor, când relata prelatului catolic «grozăviile» comise de același Vlad Țepeș, pe care nu mult timp înainte îl considerase demn de a fi ajutat și pentru sprijinirea căruia solicitase concursul papei și al Veneției. Și tot astfel se explică apariția în ultima operă a papei Pius al II-lea a presupusei scrisori de trădare a lui Vlad Țepeș și a povestirilor despre cruzimile lui, precum și difuzarea, la sfârșitul anului 1462 și în cursul anului următor, la curtea din Viena, a relatărilor despre faptele domnului muntean, cu cele două argumente de bază ale propagandei lui Matei Corvin: înțelegerea lui Vlad cu turcii și monstruozițările comise de el. Tot la Viena a luat cunoștință și Michael Beheim despre isprăvile celui căruia îi va dedica unul din poemele sale intitulat «Despre o fiară pe nume Dracul Vodă», care reflectă punctul de vedere al curții din Buda.

sequuti fuerant concluderant; ubi cum sibi tandem vel fame pereundum cerneret vel in manus truculentissimi hostis deveniendum, utrumque fortibus viris turpissimum ratus memorandum facinus ausus est. Advocatis enim militibus et statu rerum ante oculos posito, facile eis persuasit ut partitis copiis hostium castra invaderent et vel fortiter pugnando cum laude et gloria occumberent, vel, si fortuna ceptis favisset, hostem inaudito exemplo ulciscerentur. Itaque nonnullis Turcorum ducibus usus quos incautius palantes sub vespertum exceperat, prima noctis vigilia cum parte copiarum vallo perrupto castra Turci ingressus ac tota nocte fulminis instar per omnia discurrans plurima cede affectit. Quod si vel alteri ex ducibus, cui reliquam copiarum manum crediderat, tantumdem animi fuisset, vel Turci monita imperatoris, quibus sepius iussi fuerant ob nocturnos tumultus stationes non deserere, negligentius servassent, maximam procul dubio clarissimamque victoria Vlacchus portasset. Sed cum nec sotius ductor altera ex parte, ut institutum erat, castra aggredi auderet, nec Turci ob eam rem minus strenue sua loca tutarentur, Draculus incredibili strage edita, non multis adeo ut in tanto discrimine suorum amissis, compluribus tamen sauciatis, antequam dies illucesceret castra hostium egressus ad eosdem se montes recepit, nemine persequi audente: tantum et laboris et terroris cunctis incusserat. Exploratum habeo eam his qui huic prelio interfuere, Imperatorem Turcorum per eam noctem suis desperantem rebus, clam castra deseruisse seque iam turpissime fugae commississae, secuturus (corect: secuturum) nimirum iter, ni castigatus ab amicis et pene invitus retractus, illucescente mox die castra sua immota prospexisset. In quae reversus cum et gravem suorum vidisset plagam et Hunos Draculo ferre suppetias accepisset, redire qua venerat festinavit Istrumque eodem in loco remensus est, ex quo flumen viam in aretoun defleat...

[Traducerea]: «Pe tiranul acestora (al Valahilor) Dracul, nume cu care ei numesc diavolul, l-am văzut captiv, pe când îndeplineam funcția de legat al papei Pius al II-lea pe lângă regele Hunilor (al ungarilor); (era) nu foarte înalt de statură dar foarte vinjos și puternic, cu înfățișarea crudă și înfrigorată, cu nasul mare și acvilin, nările umflate, fața subțire și puțin roșiatică, în care genele foarte lungi înconjurau ochii verzi și larg deschiși, iar sprincenele negre și stufoase îi arătau amenințatori; fața și bărbia erau rase, cu excepția mustății. Timplele umflate sporeau volumul capului. Un gît ca de taur lega ceafa înaltă de umerii lați pe care cădeau plete negre și încirlițate.

Povestea regele... (vezi citatul în textul articolului, la p. 261).

... (Se descrie cursul Dunării): «La acest cot, în anul al treilea al pontificatului lui Pius al II-lea, necuratul împărat al turcilor, chemat de mulți boieri valahi împotriva tiranului lor, pe nume Dracul, trecînd Dunărea cu 150.000 de ostași, l-a urmărit pe acela prin întreaga Valahie timp îndelungat și, în cele din urmă, l-a asediat aflîndu-l (ascuns) într-un munte oarecare, în care Valahul, sprijinit de natura locului, se închisese cu 24.000 de oameni, care îl urmaseră de bună voie. Unde, cînd și-a dat seama că sau va pieri de foame, sau va cădea în mina preacrudului dușman și socotind că ambele eventualități sînt nedemne de oameni viteji, a

Este evident că la baza povestirilor despre Vlad Țepeș din *Comentariile* papei Pius al II-lea, redactate în anii 1462—1463, s-a aflat un *text scris* și că *acest text i-a fost transmis de Matei Corvin*, poate în același timp cu scrisoarea lui Vlad Țepeș către Mahomed al II-lea. Corespondența, sau mai degrabă evasi-identitatea dintre textul lui Enea Silvio și textul cuprins în cronică lui Thomas Ebendorfer¹ dovedește existența unui izvor comun, a unui text scris, răspîndit concomitent în mai multe direcții în anii 1462—1463.

Același text a stat și la baza prelucrărilor ulterioare, întocmite aproximativ două decenii mai târziu, în împrejurări istorice modificate, asupra cărora nu insistăm în cadrul articolului de față².

În concluzie, povestirile scrise despre Vlad Țepeș nu pot fi considerate o cronică internă a Țării Românești și nici înregistrări independente ale tradiției orale. Tradiția orală despre faptele lui Vlad Țepeș a început să fie consemnată scris în anii 1462—1463, la curtea lui Matei Corvin și din inițiativa lui. Tot regelui Ungariei, căruia povestirile despre cruzimile lui Vlad Țepeș i-au slujit ca material propagandistic complementar pe lângă «scrisoarea de trădare» a lui Vlad Țepeș, i se datorează rapidă difuzare europeană a acestui text, care a fost integrat în *Comentariile* papei Pius al II-lea și în manuscrisul german de la Viena, încorporat ulterior cronicii lui Ebendorfer.

Curtea lui Matei Corvin din Buda a fost așadar centrul de iradiere în Europa atât a primei serii de texte privitoare la faptele lui Vlad Țepeș, puse în circulație în anii 1462—1463, cât și a celei de-a doua, adaptată la modificările petrecute între timp și alcătuită din broșurile tipărite în limba germană în deceniul 1480—1490 și din versiunea rusă, care aparține aceleiași perioade.

îndrăznit să comită o faptă demnă de a fi amintită. Chemându-i așadar pe ostași și înfățișându-le situația, i-a convins ușor să invadeze tabăra dușmană, cu trupele-i împărțite și fie să cadă vitejește în luptă, cu glorie și cinste, fie, dacă soarta va fi favorabilă acestei inițiative, să se războvească împotriva dușmanului într-un chip nemaipomenit. Așadar, folosindu-se de câteva căpetenii turcești pe care le-a prins spre amurg, pe cînd rătăceau în chip imprudent, a pătruns la începutul nopții cu o parte a trupelor în tabăra turcească, străpungînd fortificațiile și în tot cursul nopții, alergînd ca un fulger în toate direcțiile, a făcut măcel mare; încît, fie dacă celălalt dintre comandanți, căruia îi incredințase restul trupelor, ar fi avut tot atîta curaj, fie dacă turcii s-ar fi conformat mai puțin strict poruncilor repetate ale împăratului de a nu părăsi garnizoanele din pricina ciocnirilor nocturne, Valahul fără îndoială ar fi dobîndit cea mai mare și strălucită victorie. Dar întrucît nici celălalt comandant nu a îndrăznit să atace tabăra din cealaltă parte, după cum fusese stabilit, și din această pricină nici turcii nu au păzit cu mai multă strășnicie locurile lor, Dracul, după ce a provocat un măcel de necrezut, fără a pierde într-o ciocnire atît de mare pe mulți dintre ai săi, dintre care totuși foarte mulți au fost răniți, a părăsit tabăra dușmană înainte de zorii zilei și s-a reîntors în aceiași munți (de unde venise), fără ca cineva să îndrăznească a-l urmări, într-atît le dăduse de furcă și virise groaza în toți. Am aflat, cercetîndu-i pe cei care au participat la această luptă, că împăratul turcilor, pierzînd în acea noapte orice încredere în privința situației sale, a părăsit în ascuns tabăra, luînd-o la fugă în chip rușinos și ar fi continuat drumul, dacă, dojenit de prieteni și adus îndărăt aproape împotriva voinței sale, nu ar fi văzut în zorii zilei tabăra pe locul ei. Înapoiat în tabără, după ce a văzut marea pierdere suferită de ai săi, și aflînd că ungurii aduc întăriiri Dracului, s-a grăbit să se întoarcă pe unde venise și a trecut Dunărea în același loc de unde fluviul își îndreaptă cursul spre nord»; G. Mercati, *Notizie varie sopra Niccolo Modrussiese*, în *Opere Minori*, vol. IV, Città del Vaticano, 1937, p. 247—249.

¹ I. S. Lurie, *În legătură cu originea subiectului povestirilor din secolul al XV-lea despre Dracula (Vlad Țepeș)*, Rsl, X (1964), p. 49 și J. Striedter, *Die Erzählung vom walachischen Vojvoden Drakula in der russischen und deutscher Überlieferung*, în «Zeitschrift für Slavische Philologie», XXIX (1961), 2, p. 406.

² Puțin probabilă pare ipoteza lui I. S. Lurie, potrivit căreia la baza tuturor tipurilor de legende despre Vlad Țepeș se află o tradiție orală, alterată în diverse sensuri — prin

K VOПРОСУ О ПРОИСХОЖДЕНИИ И РАСПРОСТРАНЕНИИ ПИСЬМЕННЫХ ПОВЕСТЕЙ О ДЕЯНИЯХ ВЛАДА ЦЕПЕША

(Резюме)

Проблема широкого распространения в Европе повестей о деяниях мунтянского воеводы Влада Цепеша занимала и занимает многих румынских и зарубежных историков и филологов. В настоящей работе вновь поднимается вопрос об обстоятельствах появления и распространения первых текстов о Владе Цепеше. Автор отмечает, что появление этих текстов по времени совпадает с периодом бегства румынского господара в Трансильванию и его арестом королем Матиашем Корвином после похода султана Магомета II в Валахию. Король Венгрии, направившийся из Буды во главе войска на помощь Владу Цепешу (на что получил субсидию от папы Пия II и Венеции), отказывается от восстановления в правах изгнанного турками господара и арестовывает его. Появление письменных повестей о мунтянском господаре (раньше существовали лишь устные рассказы) и их распространение в Европе были продиктованы соображениями дипломатического характера, с помощью которых король Венгрии стремился оправдать радикальное изменение политики не только по отношению к Владу Цепешу, но и по отношению к экспансии Османской империи. Этим объясняется тот факт, что в конце 1462 и в течение 1463 гг. распространились первые тексты, в которых описывалась жестокость Влада Цепеша: текст, вставленный в хроннику австрийца Томаса Эбendorфера, текст в комментариях папы Пия II и повесть в стихах Михаила Бегейма.

Письменный источник (игнорируемый в прошлом теми, кто занимался проблемой происхождения произведений о Владе Цепеше), на который опирается автор, находится в работе папского легата Николая де Модрусса (Modrussa) *Historia de bellis Gothorum*, из которой было опубликовано несколько фрагментов историком Г. Меркати в *Notizie varie sopra Niccolò Modrussense in Opere minori*, том IV, стр. 247—249. Находясь при дворе короля Венгрии в конце 1462 или в начале следующего года; Николай де Модрусс имел возможность не только видеть мунтянского господара и описать его внешность, но и услышать из уст короля Матиаша Корвина о «жестокости» Влада Цепеша. Король Венгрии был заинтересован в распространении этих повестей; они использовались Матиашем Корвином как средство пропаганды в целях оправдания политики отказа от обещанного похода в Валахию против турок. Таким образом королевский двор в Буде был центром распространения в Европе текстов о деяниях Влада Цепеша.

adăugiri și amputări, prin modificarea amănuntelor și mai ales a soluțiilor diverselor episoade — cu prilejul transunerii lor în scris. Firește că dificultățile reducerii la același izvor a unor texte care, în ciuda unui evident fond comun, oferă numeroase deosebiri — uneori esențiale — sînt foarte mari și de natură să determine căutarea altei soluții, de pildă aceea mai sus amintită. Fără a anticipa asupra unei cercetări viitoare, semnalăm doar că, după părerea noastră, criteriul cel mai potrivit de grupare și deosebire a diferitelor tipuri de înregistrări scrise ale povestirilor despre Vlad Țepeș nu este limba în care au fost redactate scrierile, ci *epoca căreia le aparțin*. Socotim că o distincție marcată trebuie făcută între prima serie de scrieri, apărute în anii 1462—1463, în împrejurările analizate în paginile anterioare, și a doua, mai târzie, din perioada următoare reșezării lui Vlad Țepeș în domnie, căreia îi aparțin numeroasele *broșuri germane tipărite*, apărute în deceniul 1480—1490, și *versiunea rusă*. Este ceea ce s-ar putea numi o « a doua ediție », revizuită, în împrejurări asupra cărora ne propunem să revenim ulterior; în această privință, unele date interesante se află în lucrările cercetătoare maghiare Hubay Ilona, neluuate în seamă de cei ce s-au ocupat mai de curînd de problema povestirilor despre Vlad Țepeș: *Egykorú újságok Drakula vajdáról* (Foaie contemporană despre voievodul Dracula), Budapesta, 1948 și *Magyar és magyar vonatkozású röplakok, újságok, röpiratok az Országos Széchényi könyvtárban 1480—1718* (Foi volante, gazete și pamflete ungurești sau privitoare la Ungaria, păstrate în Biblioteca Națională din Budapesta 1480—1718), Budapesta, 1948, p. XX. Autoarea socotește cu drept cuvînt că în spatele activității de publicare a uneia dintre « relatările germane cele mai căutate în veacul al XV-lea » — povestirile despre Vlad Țepeș — « se află probabil mîna lui Matei Corvin » și J. Striedter, *op. cit.*, p. 412, constată existența a « două straturi » în consemnările scrise ale povestirilor despre Vlad Țepeș, unul datat de el în perioada imediat următoare anului 1460, altul aproximativ două decenii mai târziu.

CONSIDÉRATIONS SUR LA GENÈSE ET LA DIFFUSION DES RÉCITS ÉCRITS SUR LES
EXPLOITS DE VLAD L'EMPALEUR

(Résumé)

La large diffusion européenne dont ont joui les récits des exploits du prince valaque Vlad l'Empaleur (Vlad Țepeș) a préoccupé — et continue de le faire pas mal d'historiens et de philologues, roumains et autres. Le présent travail remet en discussion les circonstances qui ont présidé à l'apparition et à la diffusion des premiers textes écrits relatifs à ce voévode. C'est ainsi que l'on constate que l'apparition desdits récits coïncide chronologiquement avec les faits qui entraînerent le refuge en Transylvanie du prince roumain et son arrestation par le roi Mathias Corvin. A la suite de la campagne de Valachie du sultan Mahomet II, le souverain hongrois qui avait quitté Bude à la tête de son armée pour secourir Vlad — il avait reçu dans ce but des subsides du pape Pie II et de Venise —, renonce à la campagne qui devait rétablir sur son trône le prince chassé par les Turcs et l'incarcère. La mise par écrit des récits sur le compte du prince roumain — lesquels n'avaient jusqu'alors circulé qu'oralement — et leur diffusion en Europe se rattachent étroitement à la nécessité d'ordre diplomatique où se trouva le roi de Hongrie de justifier cette modification radicale de sa politique non seulement envers Vlad l'Empaleur, mais aussi à l'endroit de la menace ottomane. On comprend ainsi comment c'est à la fin de l'année 1462 et durant l'année 1463 que furent diffusés les premiers textes renfermant le récit des actes de cruauté de Vlad: le texte incorporé à la chronique de l'Autrichien Thomas Ebendorfer, celui des commentaires du pape Pie II et le récit en vers de Michel Beheim.

Une source ignorée, par le passé, de ceux qui ont discuté la question de l'origine des écrits en question relatifs à l'Empaleur vient du reste à l'appui du point de vue soutenu par l'auteur. C'est l'*Historia de bellis Gothorum* du légat papal Nicolas de Modrussa, dont quelques fragments ont été publiés par G. Mercati, *Notizie varie sopra Niccolò Modrussiese* (dans ses *Opere minori*, vol. IV, p. 247—249). Nicolas de Modrussa, qui se trouvait à la cour de Hongrie à la fin de l'année 1462 ou au début de l'année suivante, eut l'occasion non seulement de voir le prince valaque, dont il décrit l'aspect physique, mais encore d'entendre de la bouche même du roi Mathias Corvin la relation des actes de cruauté perpétrés par Vlad. L'intérêt qu'avait le souverain à diffuser ces histoires est évident: elles lui servaient d'instrument de propagande pour justifier son renoncement à la campagne anti-ottomane en Valachie à laquelle il s'était engagé. La cour royale de Bude a donc été le centre d'irradiation en Europe des textes concernant les exploits de Vlad l'Empaleur.